

dr Kacper Wosiak

ORCID: 0000-0001-9428-0629

kacper.wosiak@uwr.edu.pl;

Katedra Prawa Gospodarczego i Handlowego

Uniwersytet Wrocławski

radca prawny

Zaliczkowa wypłata na udział w majątku pozostałym po likwidacji spółki osobowej – glosa do wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2022 r., V AGa 57/21

Słowa kluczowe: spółka osobowa; likwidacja; spółka jawna; udział

Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 17 stycznia 2022 r. (V AGa 57/21) stanął na stanowisku, że w spółce osobowej dopuszczalna jest wypłata zaliczek na poczet udziału wspólnika w sumie likwidacyjnej, o ile zostanie poprzedzona jednomyślną uchwałą wspólników oraz ewentualnie osób, które doprowadziły do powołania likwidatora przez sąd. Orzeczenie to stanowi dogodny asumpt do analizy zagadnienia dopuszczalności i warunków wypłat zaliczkowych, a także alokacji kompetencji decyzyjnych w spółce pod tym kątem.

I. Przedmiot i cel glosy

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 stycznia 2022 r.¹ porusza ważną dla funkcjonowania spółek osobowych kwestię dopuszczalności i warunków wypłaty zaliczek na udział w majątku pozostałym po likwidacji. Wprawdzie przekonanie o możliwości wypłat zaliczkowych było wyrażane już wcześniej w literaturze²,

więc wyrok nie jest pod tym kątem przełomowy, lecz nie odbiera to mu istotności. Wypowiedzi judykatury dotyczące tego obszaru funkcjonowania spółek osobowych nie są liczne. Ponadto orzeczenie daje asumpt do analizy skomplikowanej kwestii alokacji kompetencji w spółce między wspólników i likwidatorów, w szczególności powołanych w trybie art. 71 § 1 k.s.h.³ Z tych powodów wyrok wart jest komentarza.

Na wstępie glosy dobrze jest przytoczyć obszerniejszy fragment uzasadnienia wyroku,

¹ Wyrok SA w Katowicach z dnia 17 stycznia 2022 r., V AGa 57/21, Legalis nr 2690754.

² J. Lic, *Spółka jawna. Komentarz*, Warszawa 2023, komentarz do art. 82, nb. 36; R. Pabis [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 82, nb. 21; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa

2018, komentarz do art. 82, uw. 1; S. Sołtysiński, R. Gawalkiewicz [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2012, komentarz do art. 82, nb. 13.

³ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2024, poz. 18).

w którym Sąd Apelacyjny w Katowicach wyraził swoje stanowisko dotyczące interesującej nas kwestii: „wcześniejsza wypłata środków (...) była możliwa jeszcze przed sporządzeniem bilansu w sytuacji podjęcia jednomyślnej uchwały w tym zakresie przez wspólników oraz osoby mające interes prawny, które spowodowały ustanowienie likwidatora. Zgodnie bowiem z treścią art. 77 § 2 zd. 2 k.s.h. w zw. z art. 89 k.s.h. likwidatorzy ustanowieni przez sąd powinni stosować się do jednomyślnych uchwał powziętych przez wspólników oraz przez osoby mające interes prawny, które spowodowały ich ustanowienie. Ustawa Kodeks spółek handlowych nie wskazuje, kiedy takowa uchwała winna być podejmowana. Wskazówkę w tym względzie stanowi jednakże art. 43 k.s.h. stosowany odpowiednio w stosunkach pomiędzy wspólnikami i osobami mającymi interes prawny, które spowodowały ustanowienie likwidatora. Zgodnie z treścią tego przepisu w sprawach przekraczających zakres zwykłych czynności spółki wymagana jest zgoda wszystkich wspólników, w tym także wspólników wyłączonych od prowadzenia spraw spółki (...) W efekcie do wcześniejszej wypłaty tej sumy przed zakończeniem czynności likwidacyjnych wymagana była zgoda udzielona w formie uchwały”.

Konkluzja, do której doszedł Sąd Apelacyjny w Katowicach, zasługuje na podzielenie. Do częściowej polemiki skłania wykorzystana przez Sąd argumentacja. Sąd nie wypowiedział się też, dlaczego uznaje, że to uchwała wspólników, a nie likwidatorów (art. 76 k.s.h.), jest w tym przedmiocie niezbędna, a to uważam za zagadnienie o pierwszorzędnym znaczeniu. Celem niniejszej glosy jest rekonstrukcja warunków wypłaty zaliczek na udział w majątku pozostałym po likwidacji spółki osobowej. W artykule broniony będzie pogląd, że wypłata zaliczek jest dopuszczalna, o ile znajduje podstawę w umowie spółki lub w uchwale wspólników, oraz że w modelu kodeksowym likwidatorzy nie mogą samodzielnie decydować o takiej wypłacie.

2. Dopuszczalność zaliczkowych wypłat na udział w majątku pozostałym po likwidacji

Oczywistością jest, że uprawnienie do udziału w majątku polikwidacyjnym jest jednym z tzw. majątkowych uprawnień składających się na ogół praw i obowiązków wspólnika spółki osobowej⁴. Nie wdając się w szczegółową analizę treści tego uprawnienia, wystarczy poprzestać na stwierdzeniu, że w wariancie kodeksowym sprowadza się ono do zwrotu wartości nominalnej udziału kapitałowego oraz – o ile majątek spółki przewyższa sumę udziałów kapitałowych wszystkich wspólników – wypłaty części nadwyżki odpowiadającej proporcji, w jakiej wspólnik uczestniczył w zyskach (art. 82 § 2 k.s.h.). Modelowo wypłata wspólnikom kwot z omawianego tytułu jest jedną z ostatnich czynności w toku likwidacji i poprzedza w zasadzie tylko wystąpienie do sądu rejestrowego z wnioskiem o wykreślenie spółki z rejestru (art. 84 § 1 k.s.h.). Dokonywana jest po spłacie zobowiązań spółki lub zabezpieczeniu odpowiednich kwot na pokrycie zobowiązań niewymagalnych i spornych (art. 82 § 1 k.s.h.).

Brak przepisu dotyczącego wypłat zaliczkowych, podobnie zresztą jak nie ma przepisu dopuszczającego wypłatę zaliczek na poczet udziału w zysku, które są jednak akceptowane, i to nawet wówczas, gdy umowa spółki wprost o nich nie stanowi⁵. W tym kontekście zauważamy, że w literaturze akcentuje się, że cel likwidacji – który zgodnie z art. 68 k.s.h. jest determinantą stosowania w czasie likwidacji przepisów o funkcjonowaniu spółki w zasadniczej fazie jej istnienia – generalnie stoi na przeszkodzie jakimkolwiek wypłatom na rzecz wspólników

⁴ Zamiast wielu: A. Opalski [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. 1A: *Spółki osobowe. Komentarz*. Art. 1–36, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 10, nb. 18.

⁵ Zob. np. A. Opalski [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. 1B: *Spółki osobowe. Komentarz*. Art. 37–150, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 52, nb. 19–20; wyrok SN z dnia 5 marca 2009 r., III CSK 290/08, Legalis nr 244082; wyrok SN z dnia 28 listopada 2019 r., III CSK 286/17, Legalis nr 2254387.

bez uwzględnienia praw wierzycieli⁶. Jest więc pole do dopatrywania się istotnej odmienności w porównaniu do wzmiankowanych zaliczek na poczet zysku w zasadniczej fazie działania spółki. Mimo to doktryna aprobuje taką możliwość⁷, choć panuje przy tym raczej zgoda, że wypłata zaliczek nie może naruszać praw wierzycieli, a zatem że może nastąpić tylko w takiej kwocie, aby pozostały majątek spółki wystarczał na zaspokojenie lub zabezpieczenie wierzycieli⁸.

Pomimo sygnalizowanego już braku bezpośredniego rozstrzygnięcia w przepisach o dopuszczalności zaliczek na poczet udziału w majątku pozostałym po likwidacji zaaprobowanie takiej opcji wpisuje się w paradygmat reżimu majątkowego spółek osobowych. Zauważmy bowiem, że co do zasady ustawodawca nie ogranicza wspólników w wypłatach nawet sum odpowiadających ich udziałom kapitałowemu (art. 54 § 1 k.s.h.) i nie uzależnia tego od określonej sytuacji majątkowej czy bilansowej spółki⁹. Osobista odpowiedzialność wspólników za zobowiązania spółki jest tą gwarancją dla wierzycieli, która pozwala spojrzeć na reżim majątkowy spółki osobowej bardziej elastycznie niż na podobne problemy w spółkach kapitało-

wych¹⁰. Wprawdzie wcześniejsza wypłata sumy polikwidacyjnej na rzecz wspólników – pomimo ich osobistej odpowiedzialności – może w pewnych sytuacjach pogarszać sytuację wierzycieli i utrudniać im dochodzenie roszczeń, to jednak skoro wspólnicy mogą względnie swobodnie wycofywać majątek ze spółki w czasie jej zasadniczego funkcjonowania, nie do końca konsekwentne byłoby wymaganie od nich w fazie likwidacji ścisłego przestrzegania kolejności czynności wynikającej z art. 77 § 1 k.s.h., art. 82 § 2 k.s.h. i art. 84 § 1 k.s.h.¹¹ Do podobnej konkluzji skłania okoliczność, że wspólnicy mogą uzgodnić inny sposób zakończenia działalności spółki również po wystąpieniu przyczyn rozwiązania spółki¹², który przecież siłą rzeczy będzie się sprowadzał do przejścia majątku spółki przez wspólników według ustalonego klucza przed zaspokojeniem wierzycieli. Ścisłe przestrzeganie kolejności czynności likwidacyjnych byłoby natomiast na pewno konieczne, gdyby wykreślenie spółki z rejestru miało być równoznaczne z wygaśnięciem odpowiedzialności wspólników za zobowiązania. Doktryna i orzecznictwo uważają jednak inaczej, tj. że odpowiedzialność wspólników utrzymuje się po wykreśleniu spółki z rejestru¹³, wobec czego

⁶ Zob. np. J. Lic, *Spółka jawna...*, komentarz do art. 68, nb. 10; R. Pabis [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 68, nb. 9.

⁷ J. Lic, *Spółka jawna...*, komentarz do art. 82, nb. 36; R. Pabis [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 82, nb. 21; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek handlowych...*, komentarz do art. 82, uw. 1; S. Sołtysiński, R. Gawalkiewicz [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, *Kodeks spółek handlowych...*, komentarz do art. 82, nb. 13.

⁸ J. Lic, *Spółka jawna...*, komentarz do art. 82, nb. 36; R. Pabis [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 82, nb. 21; M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek handlowych...*, komentarz do art. 82, uw. 1; S. Sołtysiński, R. Gawalkiewicz [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, *Kodeks spółek handlowych...*, komentarz do art. 77, nb. 12.

⁹ A. Opalski [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 54, nb. 7–9.

¹⁰ *Ibidem*, komentarz do art. 52, nb. 19.

¹¹ W wyroku z dnia 23 października 2008 r., V CSK 172/08 („Biuletyn Sądu Najwyższego” 2009 nr 1) SN odrzucił możliwość jakichkolwiek wypłat ze stosunku spółki na rzecz wspólników przed zaspokojeniem wierzycieli w oparciu o następującą argumentację: „Dopuszczenie możliwości wcześniejszego zaspokojenia wspólników mogłoby spowodować, że majątek spółki nie wystarczałby na zaspokojenie innych wierzycieli spółki. Wprawdzie w takim wypadku mogliby oni poszukiwać zaspokojenia z majątku wspólników (art. 22 § 2 w zw. z art. 31 § 1 k.s.h.), ale nie ulega wątpliwości, że pozbawienie ich zaspokojenia z majątku spółki może ograniczyć możliwość ich zaspokojenia lub w ogóle pozbawić zaspokojenia i to w sytuacji, gdy wspólnicy odpowiedzialni za te zobowiązania uzyskaliby zaspokojenie swoich wierzytelności wobec spółki”.

¹² Za taką możliwością np.: M. Tarska [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 16: *Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2016, s. 303.

¹³ Zob. np. J. Lic, *Spółka jawna...*, komentarz do art. 84, nb. 25 i 28; G. Nita-Jagielski [w:] J. Bieniański, M. Bie-

wcześniejsza wypłata środków w czasie likwidacji nie generuje dla wierzycieli większego ryzyka niż swoboda w obchodzeniu się z majątkiem spółki, którą wspólnicy mają przed postawieniem spółki w stan likwidacji.

Z powyższych przyczyn należy w pełni zapobiegać konkluzję o dopuszczalności wypłat zaliczkowych, do której doszedł Sąd Apelacyjny w Katowicach w komentowanym wyroku. Można przy tym pójść nawet dalej. Przytoczone argumenty dają asumpt do wniosku, że nie jest wcale wykluczone, aby zaliczki wypłacać bez pozostawienia w spółce kwot na zaspokojenie lub zabezpieczenie wierzycieli¹⁴.

Z perspektywy przedmiotu niniejszego artykułu jeszcze istotniejsza jest jednak kwestia alokacji kompetencji do wypłacania zaliczek. Większość autorów wypowiadających się pozytywnie o wypłatach zaliczkowych właściwie nie zajmuje stanowiska w odniesieniu do tego problemu i nie wypowiada się o tym, kto ma decydować o takiej wypłacie. Jan Lic natomiast uznaje, że wymaga to uchwały likwidatorów (art. 76 k.s.h.) lub wspólników (art. 77 § 2 k.s.h.)¹⁵. Widoczna jest zatem pewna rozbieżność w porównaniu ze stanowiskiem z komentowanego wyroku, Sąd Apelacyjny w Katowicach przyjął bowiem, że to wyłącznie uchwała wspólników oraz osób, które spowodowały ustanowienie likwidatora (art. 77 § 2 k.s.h.), może być podstawą do zgodnej z prawem wypłaty zaliczek. Jakkolwiek problem nie pojawi się, gdy wszyscy wspólnicy są jednocześnie likwidatorami, to jednak całkiem inaczej będzie, gdy likwidatorami są tylko nie-

którzy wspólnicy lub likwidatorami będą osoby spoza grona wspólników.

3. Wypłata zaliczek a kompetencje likwidatorów

Jak wiadomo, według art. 77 § 1 k.s.h. likwidatorzy powinni zakończyć bieżące interesy spółki, ściągnąć wierzytelności, wypełnić zobowiązania i upłynnić majątek spółki. Nowe interesy mogą być podejmowane tylko w przypadku, gdy jest to niezbędne do ukończenia spraw w toku. W tak zakreślonych granicach likwidatorzy mają prawo do prowadzenia spraw spółki i jej reprezentowania (art. 78 § 1 k.s.h.).

Na początek postawić można pytanie, czy w przytoczonych sformułowaniach mieści się decydowanie o wypłatach na rzecz wspólników. Samoistnie uwaga kieruje się w tym aspekcie do pojęcia „wypełnianie zobowiązań”, którym ustawodawca posłużył się w art. 77 § 1 k.s.h. Doktryna przyjmuje, że obejmuje ono wszystkie zobowiązania spółki, zarówno prywatnoprawne, jak i publicznoprawne, a także zobowiązania wobec wspólników, zarówno ze stosunku spółki, jak i niezwiązane ze stosunkiem spółki¹⁶. W kontekście analizowanego obecnie problemu kluczowe jest, czy chodzi również o zobowiązania spółki do zapłaty udziału w sumie likwidacyjnej (art. 82 § 2 k.s.h.). Z wypowiedzi poszczególnych autorów można wywnioskować, że odpowiedź na tak postawione pytanie powinna być przecząca. Wśród zobowiązań spółki wobec wspólników wymienia się roszczenia z tytułu podziału zysku i wypłaty odsetek od udziałów kapitałowych, które powstały przed otwarciem likwidacji¹⁷. Podział majątku spółki

niak, G. Nita-Jagielski, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2024, komentarz do art. 22, nb. 31; R. Pabis [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 84, nb. 21; uchwała SN z dnia 4 września 2009 r., III CZP 52/09, „Biuletyn Sądu Najwyższego” 2009, nr 9.

¹⁴ Choć jeśli miałyby to się wiązać z rozdysponowaniem całego majątku, to właściwie należałoby rozważyć, czy będą to nadal zaliczki, czy raczej uzgodnienie innej formy zakończenia działalności spółki (art. 67 § 1 k.s.h.).

¹⁵ J. Lic, *Spółka jawna...*, komentarz do art. 82, nb. 36.

¹⁶ *Ibidem*, komentarz do art. 77, nb. 14–15; G. Nita-Jagielski [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, *Kodeks spółek handlowych...*, komentarz do art. 82, nb. 2; R. Pabis [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 77, nb. 16–17.

¹⁷ J. Lic, *Spółka jawna...*, komentarz do art. 82, nb. 9; R. Pabis [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 82, nb. 7.

między wspólników jest traktowany jako czynność następcza, odbywająca się zasadniczo po zaspokojeniu wszystkich zobowiązań wymagalnych i niespornych oraz po pozostawieniu kwot potrzebnych na pokrycie zobowiązań niewymagalnych lub spornych¹⁸. Takie założenie ściśle koresponduje z art. 82 § 1 i 2 k.s.h., między wspólników dzieli się bowiem majątek pozostały (art. 82 § 2 k.s.h.), czyli taki, który jest w spółce po spłacie lub zabezpieczeniu zobowiązań (art. 82 § 1 k.s.h.), co oznacza, że samo pojęcie „zobowiązania” nie może obejmować ewentualnych roszczeń wspólników o wypłatę udziału w sumie likwidacyjnej¹⁹. Tym samym można przyjąć, że katalog czynności likwidacyjnych z art. 77 § 1 k.s.h. nie zawiera w sobie samego podziału między wspólników majątku pozostałego po likwidacji.

Nie oznacza to, że likwidatorzy w żadnym stopniu nie uczestniczą w czynności podziału majątku spółki. Przywoływany już kilkakrotnie art. 82 § 2 k.s.h. wskazuje, że po spłacie zobowiązań należy podzielić majątek między wspólników. Przepis nie rozstrzyga, że należy to do zadań likwidatorów, lecz nie ma powodów, aby negować, że to likwidatorzy faktycznie dzielą majątek spółki między wspólników²⁰. Likwi-

datorzy nie kończą pełnienia swoich funkcji po wykonaniu czynności z art. 77 § 1 k.s.h., ponieważ *expressis verbis* ich obowiązkiem jest przygotowanie bilansu zakończenia likwidacji (art. 81 § 1 k.s.h.), zgłoszenie zakończenia likwidacji i złożenie wniosku o wykreślenie spółki z rejestru (art. 84 § 1 k.s.h.). Jako że założeniem jest, że w czasie likwidacji to likwidatorzy zarządzają spółką i prowadzą jej sprawę – a wspólnicy są od tego wyłączeni²¹ – nie ma żadnych powodów, aby uznawać, że podział majątku miałby leżeć poza ich obowiązkami. Ich zadanie sprowadza się w tym aspekcie jednak do czynności wykonawczych (technicznych), a nie decyzyjnych. Likwidatorzy muszą obliczyć, jakie kwoty przypadną każdemu wspólnikowi zgodnie z mającymi zastosowanie zasadami – które wynikają z art. 82 § 2 k.s.h. lub postanowień umowy spółki – a następnie wypłacić stosowne sumy na rzecz każdego ze wspólników. Nie decydują o tym, komu, ile i kiedy się należy z tytułu udziału w sumie likwidacyjnej. Rozliczenie pomiędzy wspólnikami i spółką jest sprawą, która leży w gestii samych wspólników²². Przekonanie o wykonawczym charakterze kompetencji likwidatorów przebija się w poglądzie – który nie nasuwa żadnych zastrzeżeń – że nie są oni uprawnieni do rozstrzygania sporów między wspólnikami na tle podziału nadwyżki²³.

Zestawmy tę konkluzję z problemem będącym motywem przewodnim niniejszego opracowania, czyli pytaniem, kto decyduje o wypłatach zaliczek. Jak wyżej wskazano, w doktrynie funkcjonuje pogląd, że do wypłaty zaliczek wystarcza uchwała likwidatorów (art. 76 k.s.h.), wydaje się jednak, że nie ma po temu podstaw.

¹⁸ J. Lic, *Spółka jawna...*, komentarz do art. 82, nb. 19; G. Nita-Jagielski [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, *Kodeks spółek handlowych...*, komentarz do art. 82, nb. 4; R. Pabis [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 82, nb. 16; S. Sołtysiński, R. Gawalkiewicz [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, *Kodeks spółek handlowych...*, komentarz do art. 77, nb. 12.

¹⁹ Podobnie przyjął SN w wyroku z dnia 23 października 2008 r., V CSK 172/08 („Biuletyn Sądu Najwyższego” 2009 nr 1): „Przez zobowiązania spółki – jako przeciwstawione należnościom przysługującym wspólnikom z nadwyżki, o której mowa [podkr. – K.W.], należy rozumieć zobowiązania spółki wynikające z jej stosunków «zewnątrznych», tj. wobec jej wierzycieli niebędących wspólnikami jak i wierzycieli będących wspólnikami, gdy zobowiązania nie wynikają ze stosunku spółki”.

²⁰ J. Lic, *Spółka jawna...*, komentarz do art. 82, nb. 41; G. Nita-Jagielski [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, *Kodeks spółek handlowych...*, komentarz do art. 82, nb. 4.

²¹ A. Witosz, *Kompetencje wspólników prowadzących sprawy spółki i pozycja prawna zarządu w spółkach handlowych w likwidacji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2009, nr 8, s. 5 i 6.

²² S. Sołtysiński, R. Gawalkiewicz [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, *Kodeks spółek handlowych...*, komentarz do art. 77, nb. 10.

²³ J. Lic, *Spółka jawna...*, komentarz do art. 82, nb. 41; S. Sołtysiński, R. Gawalkiewicz [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, *Kodeks spółek handlowych...*, komentarz do art. 82, nb. 14.

Artykuł 82 § 2 k.s.h., który na dobrą sprawę rozszerza kompetencje likwidatorów ponad katalog z art. 77 § 1 k.s.h., powierzając do ich wykonania podział majątku, jednoznacznie przesądza, że momentem, gdy likwidatorzy mają działać w tym aspekcie, jest czas, gdy zobowiązania spółki są już spłacone lub zabezpieczone. Podział majątku nie należy do zasadniczych czynności likwidacyjnych z art. 77 § 1 k.s.h., stąd z perspektywy zadań likwidatorów należy podchodzić do niego ściśle. W tym stanie rzeczy z art. 82 § 2 k.s.h. trudno raczej wyinterpretować, że likwidatorzy mogą równie dobrze wypłacać stosowne kwoty wcześniej.

Taką konkluzję dodatkowo wzmacnia analiza struktury kompetencji w spółkach osobowych. Wprawdzie w spółkach osobowych, inaczej niż w spółkach kapitałowych, ustawodawca nie wyróżnia organów jako wewnątrzorganizacyjnych adresatów kompetencji, jednak w wewnętrznym funkcjonowaniu spółek osobowych zachodzą określone analogie do stosunków istniejących w spółkach kapitałowych²⁴. Możliwa i celowa jest bowiem strukturyzacja poszczególnych kompetencji – które co do zasady skumulowane są w osobach wspólników²⁵ – według ich charakteru i związku z określoną sferą działania spółki. W ten sposób wyróżnia się czynności prowadzenia spraw oraz czynności właścicielskie²⁶. Są to kategorie co do zasady odrębne, stąd czynności zaliczane do właścicielskich nie będą stanowić desygnatu prowadzenia spraw spółki²⁷. Jakkolwiek jednoznaczna delimitacja pojęcia „prowadzenie

spraw” nie jest zadaniem prostym, to dominuje przekonanie, że w jego zakres wchodzić różnorodne akty zarządzania – zarówno w formie czynności faktycznych, jak i prawnych – służące realizacji celów spółki jako przedsiębiorcy, a więc są to w głównej mierze czynności związane z prowadzeniem działalności gospodarczej²⁸. Uważa się, że prowadzenie spraw spółki to także czynności korporacyjne i porządkowe, niezwiązane wprost z kierowaniem przedsiębiorstwem, lecz zapewniające zgodne z prawem i prawidłowe funkcjonowanie spółki jako podmiotu oraz służące zabezpieczeniu praw i interesów spółki, jej wspólników oraz osób trzecich, wśród których wymienia się np. prowadzenie rachunkowości, reprezentowanie spółki wobec sądu rejestrowego, wykonywanie obowiązków związanych z realizacją przez wspólników prawa do informacji czy organizowanie podjęcia przez wspólników uchwał w sprawach właścicielskich²⁹.

Do czynności właścicielskich należy natomiast zatwierdzanie sprawozdań finansowych, podział zysku, gdy umowa spółki odstępuje od modelu automatycznego podziału (art. 52 § 1 k.s.h.), wypłaty zaliczek na poczet zysku, wyrażanie zgody na zbycie przez wspólnika ogółu praw i obowiązków (art. 10 § 2 k.s.h.), zmniejszenie udziału kapitałowego wspólnika (art. 54 § 1 k.s.h.), wyrażanie zgody na podjęcie przez wspólnika działalności konkurencyjnej w stosunku do spółki (art. 56 § 2 k.s.h.), zgoda na przedłużenie działalności spółki (art. 59, art. 64 § 1 k.s.h.), powołanie i odwołanie likwidatorów (art. 70 § 1,

²⁴ A. Opalski [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 38, nb 1.

²⁵ *Ibidem*, komentarz do art. 39, nb 1; A. Opalski, A.W. Wiśniewski, *Elementy organizacji osobowych spółek handlowych – przyczynek do analizy podstaw ustroju spółek osobowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2025 nr 1, s. 4; A. Witosz, *Kompetencje wspólników...*, s. 6.

²⁶ A. Opalski, A.W. Wiśniewski, *Elementy organizacji...*, s. 4; A.J. Witosz, *Prowadzenie spraw i reprezentacja spółek osobowych*, Warszawa 2013, s. 51.

²⁷ A. Opalski [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 38, nb. 2; A.J. Witosz, *Prowadzenie spraw...*, s. 42–43.

²⁸ P. Drapała, *Zastosowanie instytucji prowadzenia cudzych spraw bez zlecenia w prawie spółek*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2012, nr 5, s. 25; A. Opalski [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 38, nb. 6; S. Sołtysiński, P. Moskwa [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 16: *Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2016, s. 1073; A.J. Witosz, *Prowadzenie spraw...*, s. 51; wyrok SN z dnia 11 stycznia 2006 r., III CK 328/05, LEX nr 448044.

²⁹ A. Opalski [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 38, nb. 6 i 7.

art. 72 k.s.h.)³⁰. Opisując tę kategorię przy użyciu bardziej ogólnej formuły, można stwierdzić, że odnoszą się one do samej struktury organizacyjnej, jaką jest spółka i tworzący ją członkowie, lecz nie dotyczą bezpośrednio prowadzonej przez spółkę działalności gospodarczej³¹.

W oparciu o taką kategoryzację kompetencji dają się wyróżnić dwa podstawowe gremia decyzyjne w spółkach osobowych, w których kształtowana jest kolektywna wola członków danego gremium przypisywana następnie spółce, tj.:

- gremium odpowiedzialne za zarządzanie spółką, które tworzą wspólnicy wyposażeni w kompetencję do prowadzenia spraw spółki, ewentualnie osoby trzecie, którym powierzono to zadanie;
- gremium właścicielskie, które zawsze tworzą wspólnicy, a uczestnictwo w którym wynika z samego członkostwa w spółce i jest oderwane od uprawnienia do prowadzenia spraw spółki³².

Podjęcie decyzji o wypłacie zaliczki jest sprawą dotyczącą stosunku korporacyjnego między spółką i wspólnikiem. Zawiera w sobie decyzję o rozliczeniach między spółką i wspólnikami oraz – co najmniej w modelu kodeksowym – w zasadzie przyznaje wspólnikowi uprawnienie o charakterze roszczenia, którego wspólnik nie ma z mocy samego art. 82 § 2 k.s.h., a więc bezpośrednio rozstrzyga o elemencie treści stosunku korporacyjnego między wspólnikiem i spółką³³. Jest to sytuacja w dużym stopniu porównywalna do zmniejszenia udziału kapitałowego, o której decydują wszy-

scy wspólnicy (art. 54 § 1 k.s.h.). Trzeba dlatego przyjąć, że jest to czynność właścicielska, a nie czynność prowadzenia spraw. Likwidatorzy powołani są natomiast do prowadzenia spraw i reprezentacji spółki (art. 78 § 1 k.s.h.) i nie może ulegać wątpliwości, że stanowią gremium zarządzające spółką w fazie likwidacji.

Powyższe argumenty prowadzą do wniosku, że likwidatorzy – o ile nie są nimi wszyscy wspólnicy – nie mogą decydować o wypłacie zaliczek na poczet udziału w sumie likwidacyjnej. Jeżeli w spółce obowiązuje wariant kodeksowy, wypłata zaliczek wymaga jednomyślnej uchwały wspólników. Pod tym kątem należy więc również zgodzić się z konkluzją, do której doszedł Sąd Apelacyjny w Katowicach w komentowanym wyroku.

Na koniec można dodać, że jak najbardziej możliwe wydaje się przekazanie likwidatorom uprawnienia do decydowania o wypłatach zaliczek, lecz wymaga to odpowiedniego postanowienia w umowie spółki. W doktrynie podaje się zresztą, że niektóre z tzw. czynności właścicielskich mogą być przeniesione na gremium prowadzące sprawy spółki³⁴. Do rozważenia jest jednak kwestia granic swobody umów pod tym kątem. Jakkolwiek powyżej wskazywano, że wspólnicy w zasadzie powinni móc wypłacić sobie w formie zaliczek majątek spółki nawet przed zaspokojeniem wierzycieli, to nie sądzę, aby właściwe było powierzenie tak daleko idącej kompetencji samym likwidatorom. Rozdysponowanie majątku spółki w ten sposób może wikłać wspólników w potrzebę uruchomienia ich odpowiedzialności osobistej oraz późniejsze rozliczenia regresowe – gdy wierzyciele wystąpią o zapłatę do niektórych tylko wspólników – które mogą okazać się nieskuteczne, jeśli pozostali wspólnicy nie mają wystarczającego majątku lub są istotnie zadłużeni, czego można uniknąć, przeprowadzając likwidację zgodnie z modelem z art. 77 § 1 i art. 82 § 1 i 2 k.s.h. Z tego powodu wydaje się, że jeżeli kompetencja do decydowania o wypłatach zaliczek ma być przyznana likwidatorom,

³⁰ Zob. *ibidem*, nb. 2; A. Opalski, A.W. Wiśniewski, *Elementy organizacji...*, s. 10; A.J. Witosz, *Prowadzenie spraw...*, s. 45.

³¹ A.J. Witosz, *Prowadzenie spraw...*, s. 43–44.

³² A. Opalski [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 38, nb. 1–2; A. Opalski, A.W. Wiśniewski, *Elementy organizacji...*, s. 5–6.

³³ Rozstrzyganie o prawach wspólników zaliczają do czynności właścicielskich np.: A. Opalski [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024, komentarz do art. 38, nb. 6; A.J. Witosz, *Prowadzenie spraw...*, s. 46.

³⁴ A. Opalski, A.W. Wiśniewski, *Elementy organizacji...*, s. 11.

to granicą dla swobody umów (art. 353¹ k.c.³⁵) jest pozostawienie w spółce sum potrzebnych do zaspokojenia lub zabezpieczenia wierzycieli (argument z art. 82 § 2 k.s.h.).

Podsumowanie

Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z dnia 17 stycznia 2022 r. zasadnie stanął na stanowisku, że w spółce osobowej dopuszczalna

jest wypłata zaliczek na poczet udziału wspólnika w sumie likwidacyjnej. W pełni podzielić trzeba też konkluzję, że decyzję w kwestii takiej wypłaty podejmują wspólnicy. Przeprowadzona analiza potwierdziła, że w modelu kodeksowym likwidatorzy nie mogą samodzielnie decydować o wypłatach zaliczek, ponieważ należy to do tzw. czynności właścicielskich, a sam udział likwidatorów w podziale majątku spółki ma wymiar jedynie wykonawczy (art. 82 § 2 k.s.h.). Nie ma jednak przeciwwskazań, aby kompetencję w tym przedmiocie przekazać likwidatorom w umowie spółki.

³⁵ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 2024, poz. 1061).

Abstract

Advance payment for the share in residual assets of a partnership – commentary on the judgement of Appellate Court in Katowice of 17 January 2022, V AGa 57/21

Keywords: *partnership; liquidation; general partnership; share*

In the judgment of 17 January 2022 (V AGa 57/21), the Appellate court of Katowice held that a partner in a commercial partnership may receive an advance payment for its right to participate in residual assets of a partnership provided that such a payment was authorized by an unanimous resolution of partners or of also persons who caused the judicial appointment of liquidators. The problem of allocation of competences in this regard has not been discussed thoroughly so far by the legal scholars.

Bibliografia

- Drapała P., *Zastosowanie instytucji prowadzenia cudzych spraw bez zlecenia w prawie spółek*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2012, nr 5.
- Lic J., *Spółka jawna. Komentarz*, Warszawa 2023.
- Nita-Jagielski G. [w:] J. Bieniak, M. Bieniak, G. Nita-Jagielski, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2024.
- Opalski A. [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IA: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 1–36*, red. A. Opalski, Warszawa 2024.
- Opalski A. [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024.
- Opalski A., Wiśniewski A.W., *Elementy organizacji osobowych spółek handlowych – przyczynek do analizy podstaw ustroju spółek osobowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2025, nr 1.
- Pabis R. [w:] *Kodeks spółek handlowych*, t. IB: *Spółki osobowe. Komentarz. Art. 37–150*, red. A. Opalski, Warszawa 2024.
- Rodzinkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Sołtysiński S., Gawalkiewicz R. [w:] S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, t. 1, Warszawa 2012.
- Sołtysiński S., Moskwa P. [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 16: *Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2016.

Tarska M. [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 16: *Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2016

Witosz A., *Kompetencje wspólników prowadzących sprawy spółki i pozycja prawna zarządu w spółkach handlowych w likwidacji*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2009, nr 8.

Witosz A.J., *Prowadzenie spraw i reprezentacja spółek osobowych*, Warszawa 2013.

Akty prawne

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 2024, poz. 1061).

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. 2024, poz. 18).

Orzecznictwo

Wyrok SN z dnia 11 stycznia 2006 r., III CK 328/05, LEX nr 448044.

Wyrok SN z dnia 23 października 2008 r., V CSK 172/08, „Biuletyn Sądu Najwyższego” 2009 nr 1.

Wyrok SN z dnia 5 marca 2009 r., III CSK 290/08, Legalis nr 244082.

Uchwała SN z dnia 4 września 2009 r., III CZP 52/09, „Biuletyn Sądu Najwyższego” 2009, nr 9.

Wyrok SN z dnia 28 listopada 2019 r., III CSK 286/17, Legalis nr 2254387.

Wyrok SA w Katowicach z dnia 17 stycznia 2022 r., V AGa 57/21, Legalis nr 2690754.